

ДУМИ І МРІЇ

Поєми

ДАВНЯ КАЗКА

Може б, хто послухав казки?
Ось послушайте, панове!
Тільки вибачте ласкаво,
Що не все в ній буде нове.

Та чого там, люди добрі,
За новинками впадати?
Може, часом не завадить
І давніше пригадати.

Хто нам може розповісти
Щось таке цілком нове,
Щоб ніхто з нас не відмовив:
«Ет, вже ми чували сее!»

Тож, коли хто з вас цікавий,
Сядь і слухай давню казку,
А мені коли не лаврів,
То хоч бубликів дай в'язку.

I

Десь, колись, в якійсь країні,
Де захочете, там буде,
Бо у казці, та ще в віршах,
Все можливо, добрі люде.

Десь, колись, в якійсь країні
Проживав поет нещасний,
Тільки мав талан до віршів,
Не позичений, а власний.

На обличчі у поета
Не цвіла уroda гожа.
Хоч не був він теж поганій, –
От собі – людина божа!

Той співець – та що робити!
Видно, правди не сховати,
Що не був співцем поет наш,
Бо зовсім не вмів співати.

Та була у нього пісня
І дзвінкою, і гучною,
Бо розходилась по світу
Стоголосою луною.

І не був поет самотнім, –
До його малої хати
Раз у раз ходила молодь
Пісні-слова вислухати.

Тее слово всім давало
То розвагу, то пораду;
Слухачі співцю за тее
Ділом скрізь давали раду.

Що могли, то те ї давали,
Він зо всього був догодний.
Досить з нього, що не був він
Ні голодний, ні холодний.

Як навесні шум зелений
Оживляв сумну діброву,
То щодня поет приходив
До діброви на розмову.

Так одного разу ранком
Наш поет лежав у гаю,
Чи він слухав шум діброви,
Чи пісні складав – не знаю!

Тільки чує — гомін, гуки,
Деся мисливські сурми грають,
Чутно разом, як собачі
Й людські крики десь лунають.

Тупотять прудкії коні,
Гомін ближче все лунає,
З-за кущів юрба мисливська
На долинку вибігає.

Як на те ж лежав поет наш
На самісінській стежині.
«Гей! — кричить він, — обережно!
Віку збавите людині!»

Ще, на щастя, не за звіром
Гналася юрба, — спинилась,
А то б, може, на поета
Не конечне подивилась.

Попереду їхав лицар,
Та лихий такий, крий боже!
«Бачте, — крикнув, — що за птиця!
Чи не встав би ти, небоже?»

«Не біда, — поет відмовив, —
Як ти й сам з дороги звернеш,
Бо, як рими повтікають,
Ти мені їх не завернеш!»

«Се ще также полювання! —
Мовить лицар з гучним сміхом. —
Слухай, ти, втікай лиш краще.
Бо пізнаєшся ти з лихом!»

«Ей, я лиха не боюся,
З ним ночую, з ним і дною,
Ти втікай, бо я, мосьпане,
На таких, як ти, полюю!»

В мене рими-соколята,
 Як злетять до мене з неба,
 То вони мені вполюють,
 Вже кого мені там треба!»

«Та який ти з біса мудрий! –
 Мовить лицар. – Ще ні разу
 Я таких, як ти, не бачив.
 Я тепер не маю часу,

А то ми б ще подивились,
 Хто кого скорій вполює.
 Хлопці! геть його з дороги!
 Хай так дуже не мудрує!»

«От спасибі за послугу! –
 Мовить наш поет. – Несіте.
 Та візьміть листки з піснями,
 Он в траві лежать, візьміте».

«Він, напевне, божевільний, –
 Крикнув лицар. – Ну, рушаймо!
 Хай він знає нашу добрість –
 Стороною обминаймо.

А ти тут зажди, небоже,
 Хай-но їхатиму з гаю,
 Я ще дам тобі гостинця,
 А тепер часу не маю».

«Не на тебе ждять я буду, –
 Так поет відповідає, –
 Хто ж кому подасть гостинця,
 Ще того ніхто не знає».

Лицар вже на те нічого
 Не відмовив, геть подався;
 Знову юрба загукала,
 І луною гай озвався.

Розтеклись ловці по гаю,
Полювали цілу днину,
Та коли б же вполювали
Хоч на сміх яку звірину!

А як сонечко вже стало
На вечірньому упрузі,
Стихли сурми, гомін, крики,
Тихо стало скрізь у лузі.

Гурт мисливський зголоднілий
Весь підбився, утомився,
Дехто ще зоставсь у гаю,
Дехто вже й з дороги збився.

Геть одбившиися від гурту,
Їде лицар в самотині.
Зирк! – поет лежить, як перше,
На самісінькій стежині.

«Ах, гостинця ти чекаєш! –
Мовив лицар і лапнувся
По кишнях. – Ой, небоже,
Вдома гроші я забувся!»

Усміхнувсь поет на тее:
«Не турбуйсь за мене, пане,
Маю я багатства стільки,
Що його й на тебе стане!»

Спалахнув від гніву лицар,
Був він гордий та завзятий,
Але ж тільки на упертість
Та на гордощі багатий.

«Годі жартів! – крикнув згорда. –
Бо задам тобі я гарту!»
А поет йому: «Та й сам я
Не люблю з панами жарту...

Бачиш ти — оця діброва,
 Поле, небо, синє море —
 То моє багатство-панство
 І розкішне, і просторе.

При всьому сьому багатстві
 Я щасливий завжди й вільний».
 Тут покликнув лицар: «Боже!
 Чоловік сей божевільний!»

«Може быть, — поет відмовив, —
 Певне, всі ми в божій волі.
 Та я справді маю щастя,
 І з мене його доволі.

Так, я вільний, маю бистрі
 Вільні думи-чарівниці,
 Що для них нема на світі
 Ні застави, ні границі.

Все, чого душа запрагне,
 Я створю в одну хвилину,
 В таємні світи, надхмарні
 Я на крилах думки лину.

Скрізь гуляю, скрізь буяю,
 Мов той вітер дзвінкий в полі;
 Сам я вільний і ніколи
 Не зламав чужої волі!»

Засміявсь на тее лицар:
 «Давню байку правиш, друже!
 Я ж тобі скажу на тее:
 Ти щасливий, та не дуже.

Я б віддав отой химерний
 Твій таємний світ надхмарний
 За наземне справжнє графство,
 За підхмарний замок гарний.

Я б віддав твоє багатство
І непевнії країни
За єдиний поцілунок
Від коханої дівчини...»

Щось поет хотів відмовить
На недбалу горду мову,
Та вже сонечко червоне
Заховалось за діброву.

Надійшла сільська молодь,
Що з роботи поверталась,
І побачила поета,
З ним приязно привіталась.

Тут поет взяв мандоліну,
І на відповідь гуртові
Він заграв і до музики
Промовляв пісні чудові.

Всі навколо нерухомі,
Зачаровані стояли,
А найбільше у дівчаток
Очі втіхою палали.

Довго ї лицар слухав пісню,
Далі мовив на відході:
«Що за дивна сила слова!
Ворожбит якийсь, та ї годі!»

II

Літнім вечором пізенько
Сам поет сидів в хатині,
Так од ранку цілу днину
Він просидів в самотині.

Тож сидів поет в віконці,
Слухав співів, що лунали
Скрізь по полю і до нього
У хатину долітали.

Співи стихли, потім хутко
 Налетіла літня нічка;
 Деревя шуміли з вітром,
 Гомоніла бистра річка.

І поет в своїй хатині
 Прислухавсь до того шуму,
 Погляд в темряву втопивши,
 Він таємну думав думу.

Тільки чує – хтось під'їхав
 На коні до його хати
 І спинився, потім зброя
 Почала чиясь бряжчати.

Що за диво! Під віконце
 Хтось помалу підступає.
 Тут поет не втерпів: «Хто там? –
 Невідомого питає. –

Якщо злодій, то запевне
 Помиливсь ти, любий друже!» –
 «Ні, се я, – озвався голос, –
 Маю справу, пильну дуже...»

«Хто ж се “я”?» – поет питає.
 «Я, Бертольдо, лицар з гаю».
 Тут поет пізнав той голос:
 «А, мисливий! Знаю, знаю!

Вибачай, прошу до хати,
 Хоч у мене трошки темно,
 Бо коли я сам у хаті,
 Не палю вогню даремно;

Та для гостя запалю вже».
 І добув вогню з кресала.
 Перед ним лицарська постать
 Владаря Бертольда стала.

«Добрий вечір!» – «Добрий вечір». –
Став тут лицар і – ні слова.
Щось ніяк не починалась
Тая пильная розмова.

«Де ж твоя, мій гостю, справа?» –
Далі вже поет озвався.
Лицар стиха одмовляє:
«Я, мій друже, закохався...»

Тут поет йому говорить:
«Що ж на се тобі пораджу?
А проте доказуй далі,
Може, чим тебе розважу».

«Закохався я і гину, –
Каже лицар, – вдень і вночі
Бачу я перед собою
Ясні оченьки дівочі».

«Що ж? – поет на те говорить. –
То за ручку та й до шлюбу!»
«Ох! – зітхає лицар. – Візьме
Інший хтось дівчину люблю!

Під балкон моєї донни
Кожен вечір я приходжу,
І в журбі тяжкій, в зітханнях
Цілу нічку я проводжу.

На мою журбу й зітхання
Я відповіді не маю,
Чим я маю привернути
Серце милої, – не знаю!

Може б, краще їй припали
До сподоби серенади?...»
Тут поет на те: «Запевне,
Треба пташечці принади!»

«Голос маю, — каже лицар, —
 Та не тямлю віршування...»
 «Певна річ, — поет говорить, —
 То не легке полювання,

А то б досі вже на лаври
 Хто б схотів, то й був багатий,
 Ні, — химерний, норовистий
 Кінь поезії крилатий!»

«Правду кажеш, — мовив лицар, —
 Але ж я тебе благаю,
 Щоб поміг мені в сій справі.
 Пам'ятаю, як у гаю

Ти своїм віршем чудовим
 Чарував усю громаду, —
 Тільки ти один тепера
 Можеш дати мені пораду!

За пораду все, що хочеш,
 Дам тобі я в нагороду».
 «Ну, на се, — поет відмовив, —
 Не надіюся я зроду.

Можу я знайти й без плати
 Для приятеля пораду.
 Ось пожди лиш трохи, зараз
 Будеш мати серенаду.

Та мені для сього треба
 Ймення й вроду панни знати».
 «Її наймення Ізидора,
 А вродлива!.. не сказати!..»

Більш поет вже не питався,
 Сів, задумавсь на хвилину,
 Записав щось на папері,
 Зняв з кілочка мандоліну,

Показав слова Бертольдуг,
Мандоліну дав у руки
Та написанії вірші
І промовив для науки:

«Ти, співаючи, на струнах
Маєш так перебирати:
Ut-fa-la-sol, fa-mi-gé-sol...
Далі можеш сам добрати».

«От спасибі!» – крикнув лицар.
Ще ж поет не відозвався,
А вже лицар був надворі.
На коня! і геть погнався.

І погнався лицар хутко
Через доли, через гори,
І спинився під віконцем
У своєї Ізидори.

Хутко в неї під віконцем
Мандоліна залунала,
Із потоку гуків чулих
Серенада виринала:

«Гордо, пишно, променисто
Золотії світять зорі,
Та не може дорівнятись
Ні одна з них Ізидорі!

Найчистіші діаманти
Сяють ясні та прозорі,
Та не може дорівнятись
Ні один з них Ізидорі!

Дорогих перлин коштовних
Є багато в синім морі,
Та не може дорівнятись
Ні одна з них Ізидорі».

Отже, ледве серенада
Залунала у просторі,
Вийшла з хати Ізидора
Подивитися на зорі.

А як стихли під балконом
Любі гуки мандоліни,
До Бертольда полетіла
Квітка з рожі від дівчини.

В ту ж хвилину Ізидора
Зникла хутко, наче мрія,
Та залилася в Бертольда
Квітка з рожі і – надія!

III

Боже, боже! що то може
Наробити серенада!..
Зникла в серденьку в Бертольда
Темна туга і досада.

Усміх донни Ізидори
Був дедалі все ясніше,
І щораз вона ставала
До Бертольда прихильніше.

Далі перстень Ізидорин
На руці у нього сяє,
Нареченою своєю
Він кохану називає.

Як же бучно, як же втішно
Всім гулялось на весіллі!
Танцювали, попивали
Від неділі до неділі.

Всіх приймали, всіх вітали,
Всім уміли догодити,
Тільки нашого поета
Пан забувся запросити.